

[r]

Kultur- og kirkedep.

17. JUL. 2006

2006/3495-059

Kultur- og kirkedepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 Oslo

Oslo, 14. juli 2006

UTKAST TIL ENDRINGER I FORSKRIFT 5. DESEMBER 1980 NR, 4938
OM MÅLBRUK I OFFENTLIG TJENESTE
Deres ref. 2006/03495KU/KU3IE:kdp

Vi sender herved Riksmålsforbundets høringsuttalelse om endringsforslaget.
I et vedlegg gir vi noe av bakgrunnen for vårt syn.

Med vennlig hilsen
For Riksmålsforbundet

Trond Vernegg
Formann

Grete Riemersma
Sekretær

RIKSMÅLSFORBUNDET

Inkognitogaten 24
0256 Oslo

Telefon: 22 56 29 50
Telefax: 22 55 37 43

Postgiro: 0540 0834263
Bankgiro: 6030.05.47543
Org.nr.: 970 533 524 MVA

E-post: ordet@riksmalsforbundet.no
Internett: www.riksmalsforbundet.no

UTTALELSE

I avsnitt 2 og 3 i høringsbrevet gir departementet bakgrunnen for endringsforslaget, nemlig den del av Stortingets behandling av St.meld. nr. 7 (2005-2006), som kan sies å angå rutiner for **veksling** mellom målformene, for **registrering** og for **innrapportering** av målbruken. Det er altså et svært begrenset felt av regelverket som berøres av endringene.

Vi ser betydningen av at administrative rutiner er gode og effektive, og at **registrering** og **innrapportering** av målbruk (som den kontraproduktive virksomhet det er) ikke må legge beslag på mer tid enn nødvendig, og vi forstår at den kan effektiviseres. – Med **vekslingen** forholder det seg annerledes. Den går ikke glatt uten at det er skrivekompetanse til stede, og den er ikke tilstrekkelig når det gjelder nynorsken. Heller ikke kurs- og opplæringsvirksomhet, overvåkning og stortingsmeldinger gjennom 25 år har gitt ønskede resultater i den forstand at lovens krav er blitt oppfylt – dvs. de 25 prosentene som ble fastlagt i forskriftenes § 6 i 1987.

Forklaringen ligger nettopp i dette kravet. At ”ingen av dei to målformene skal vere representert med mindre enn 25 %” er ingen rimelig tolkning av ”ei rimeleg kvantitativ fordeling” i lovens § 8, slik fordelingen mellom målformene i befolkning, skole og samfunnsliv nå engang er.

Vi tror det har liten hensikt å justere noen perifere punkter i forskriftene, så lenge 25 %-kravet består. **Vi ber derfor departementet stille saken i bero inntil det er fastsatt en mer realistisk prosentfordeling i § 6.**

Det er også andre gode grunner til å vente:

- Det må avklares om, og i tilfelle hvordan, målloven skal gjelde for de statlige virksomheter som tidligere falt inn under forvaltningsorganene (Posten, Statskraft o.l.),
- Målloven vil måtte revideres/justeres hvis det blir vedtatt en ny administrativ inndeling av riket (i regioner).

Begge disse spørsmålene kan komme opp i forholdsvis nær fremtid.

VEDLEGG

1. "Likestillingsvedtaket" av 1885

I "vedtaket" sies det ikke bare at "Regjeringen anmodes om at træffe fornøden Forføining til, at det norske Folkesprog og Skole- og officielt Sprog sidestilles med vort almindelige Skrift- og Bogsprog" (anført av representanten Meltveit Kleppa i debatten 16. mars i år). Et vesentlig punkt var også at "det skal staa frit for Embeds- og Bestillingsmænd, som enhver Anden, i Skrift og Tale at benytte det Sprog de selv ønsker, Bogsproget eller Landsmaalet, til offentlig Brug". Dette hører man sjelden sitert i Stortinget.

2. 1907

Med innføringen av obligatorisk skriftlig sidemål i 1907 fravek man valgfrihetsprinsippet fra 1885.

3. Mållovene av 1930 og 1980

Mållovenes hensikt er å sikre nynorsken et visst rom. Prinsippet i loven av 1930 for statsorganer med hele landet som tjenestekrets er "begge målformer", dvs. mest mulig parallelltekster i rundskriv, kunngjøringer, informasjonstilfang o.a. I loven av 1980 er prinsippet "rimelig kvantitativ fordeling" (§ 8). – Ingen av lovene tillater "Embeds- og Bestillingsmænd" og "enhver Anden" å stå fritt.

4. Forskriftsendringen av 1987

I 1987 ble "rimelig kvantitativ fordeling" i første punktum i mållovens § 8 presisert til at "ingen av dei to målformene skal vere representert med mindre enn 25 %" (forskriftenes § 6). I praksis betyr dette et krav om minst 25 % nynorsk. Dermed ble tallgrunlaget lagt for alt senere "tilsyn" med at loven etterlevs. Av stortingsmeldingene fremgår det at nynorskprosenten i statsorganene har øket fra 1980-årene til århundreskiftet, men at et flertall ikke når 25 %. Videre at det har vært tilbakegang de siste tre-fire årene, og endelig at økning som regel ikke er varig; prosenten synker igjen hvis "tilsynet" reduseres eller forsvinner.

Dette tilsier etter vår mening at det mest fornuftige på kort sikt er å fjerne prosentkravet i forskriftenes § 6 eller senke det til et nivå som gjør det lettere å etterleve.

5. Formaliteter og realiteter

Kravet til statsansatte om å beherske begge målformer har vært ansett som innfridd i og med examen artium og eksamen fra videregående skole. Enhver med noe kjennskap til nivået i norsk skriftlig ved denne eksamen, vet imidlertid at en gjennomsnittskarakter på noe over 3 betyr at storparten av kandidatene ikke er kvalifisert til å skrive norsk på vegne av staten, hverken i den ene eller den annen målform. Dessuten gjelder mållovens krav om bruk av begge målformer for alle statstjenestestillinger "der skriftleg utforming er ein del av tenesta" (§ 4). Skal dette tas bokstavelig, er det svært mange som rammes av loven.

Selv om skrivekompetansen økes under høyere utdanning, er det rimelig at man har tydd til opplæringstiltak i begge målformer (nevnt allerede i St.meld. nr. 16 (1983-1984)). Skal man dømme ut fra den forsiktige språkbruken i stortingsmeldingene, har språkkursene hverken vært mange eller godt besøkt, og oppslutningen har vært synkende, med avlysning av to nynorsk kurs i 2001 (St.meld. nr. 9 (2001-2002)), side 12-13). Kursene har dessuten vært av kort varighet, og stortingsmeldingene opplyser ikke om hvorvidt deltagerne har gjennomgått kurset for å perfeksjonere seg i sitt hovedmål eller for å forbedre seg i sidemål.

Dette er vesentlig. Det er sjelden tilrådelig å sette en med nynorsk som sidemål til å skrive nynorsk i embeds medfør, uansett kursdeltagelse. I større statsinstitusjoner har praksis gjerne

vært at noen få dyktige nynorskbrukere har tatt seg av skriving i denne målformen eller kvalitetssikret andres, eller til og med oversatt fra bokmål.

I den siste stortingsmeldingen (nr. 7 (2005-2006)) nevner ikke departementet språkkurs spesielt, derimot utvidet språkkonsulenttjeneste, som nok kommer til å dreie seg mest om nynorsk, foruten at man ser skriftlig sidemålsopplæring i skolen som "sjølve grunnlaget" (side 6). Her trekkes det altså opp relativt lange perspektiver, og man setter sin lit til sidemålsskriverne.

Men i forslaget til endringer i forskriftene dreier det seg om nære ting, om tiltak som man håper vil resultere i mer skriving på nynorsk. Vi anser slike tiltak som uheldige hvis de fører til at folk tvinges til å skrive i en annen målform enn sin egen. Man kan nok hevde at norsk er ett språk med to målformer, og at disse står nær hverandre, men det er likevel slik at ens identitet som regel er knyttet til den ene, og at man nødig – som oftest dårlig – skriver i den andre. At målformene er innbyrdes forståelige, betyr naturligvis at folk flest synes de klarer seg med den ene.

6. St.meld. nr. 48 (2002-2003) – Kulturmeldingen

I denne meldingen sies det med renere ord enn vanlig at en vesentlig del av statens språkstrev skal dreie seg om å hjelpe frem nynorsken, som har "vanskelegare vilkår" enn bokmålet, tross formell likestilling, og som "i aukande grad har vorte eit vestlandsspråk". Videre sies det at "det offentlege prinsipielt må kunna favorisera nynorsk språk og kultur", og at "ei viss positiv diskriminering av nynorsk er rimeleg både ut frå allmenne rettferdsprinsipp og med basis i internasjonal språkkretten". – Stortingets flertall har, så vidt vi vet, ikke hatt innvendinger mot dette synet. Det forundrer oss, for en mulig konsekvens av det er at statsansatte nettopp kan bli pålagt å skrive i en målform de ikke ønsker å bruke. Avhengig av etterlevelsesheten og muligheten for sanksjoner vil et mer effektivt registrerings- og rapporteringssystem kunne føles som et press, eller iallfall være begynnelsen til en praksis med mer pålegg og tvang.

Kulturmeldingen henviser (side 188) til St.meld. nr. 9 (2001-2002) når det gjelder det grunnsyn at "det går klare grenser for i kva grad språk og språkutvikling er noko som kan og bør dirigerast av offentlege styremakter, og at den viktigaste typen av verkemiddel difor vil vera avgrensa til å forma rammevilkår som gjer at språket har eit godt jordsmonn å veksa i". Nå gjaldt dette normerings-, tilnærings- og språkvernspørsmål, men det kan ikke herske tvil om at til godt jordsmonn hører også en fri og utvungen bruk av språket.

7. Sanksjoner

Kulturmeldingen nevner ingenting om sanksjoner i forbindelse med den "positive diskriminering". Derimot sier St.meld. nr. 7 (2005-2006): "Dersom ikkje intensivert innsats og dei andre skisserte tiltaka i denne meldinga gir snarlege og tilfredsstillande resultat, vil regjeringa vurdere om det kan vera tenleg å ta i bruk sanksjonar av meir negativ karakter overfor statsorgan som ikkje viser vilje til å etterleva målbruksreglane" (side 6 og 14). – Fra å vurdere om noe kan være tjenlig og til å sette dette i kraft, er det et godt stykke vei. Vi fraråder likevel allerede nå regjeringen å slå inn på den veien.